

Briselē, 13.9.2012.
COM(2012) 494 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

Jūras nozaru izaugsme

un izaugsmes noturību veicinošās iespējas

(Dokuments attiecas uz EEZ)

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

Jūras nozaru izaugsme

un izaugsmes noturību veicinošās iespējas

(Dokuments attiecas uz EEZ)

1. IEVADS

ES jūras nozaru ekonomika, ar to saprotot visu saimniecisko darbību, kas atkarīga no jūras¹, dod 5,4 miljonus darbvieta, un tās bruto pievienotā vērtība ir gandrīz EUR 500 miljardu gadā². Kopumā 75 % no ES ārējās tirdzniecības³ un 37 % no ES iekšējās tirdzniecības⁴ notiek, izmantojot jūras pārvadājumus. Lielākoties, kaut arī ne vienmēr, šīs darbības norisinās Eiropas piekrastes tuvumā. Vairākās valstīs jūras robežas neesība nav kļuvusi par šķērsli ļoti sekmīgai kuģu aprīkojuma ražošanai.

Jūra un tās piekraste ir ekonomikas virzītājspēki. Ostas un piekrastes kopienas to ģeogrāfiskās atvērtības dēļ tradicionāli ir bijušas jaunu ideju un inovāciju šūpulis. Šo tradicionālo ievirzi, kas ir labvēlīga inovācijām, tagad pastiprina trīs jauni faktori.

- Pirmkārt, tehnikas attīstība ir strauji paplašinājusi iespējas atklātā jūrā strādāt aizvien dziļākos ūdeņos. Robotikas, videonovērošanas un zemūdens tehnoloģiju izmantošana ir kļuvusi par ikdienišķu parādību un ļauj veikt darbības, kas vēl pirms desmit gadiem nebija tehniski iespējamās.
- Otrkārt, mēs aizvien skaidrāk apzināmies, ka zemes un saldūdens resursi nav bezgalīgi. Turpinot mežu izciršanu un mitrāju nosusināšanu, mēs atņemsim nākamajām paaudzēm priekšrocības, ko tie sniedz. Tāpēc mums jānoskaidro, kā cilvēka vajadzības, piemēram, pārtiku un enerģiju, ilgtspējīgākā veidā nekā līdz šim varētu nodrošināt okeāns, kas veido 71 % no mūsu planētas virsmas. Par izaugsmes un inovācijas dzinējspēku var kļūt arī vides jomā izvirzītie mērķi.
- Treškārt, nepieciešamība samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas ir ne tikai veicinājusi atjaunojamās enerģijas jaudu uzstādīšanu atklātā jūrā, bet arī papildus stimulējusi energotaupības pasākumus un devusi vēl vienu iemeslu, lai salīdzinājumā ar sauszemes transportu priekšroku dotu jūras transportam, jo tā emisijas uz tonnkilometru ir zemākas. Perspektīvs virziens šajā ziņā ir kuģu

¹ Izņemot militārās darbības.

² Jūras nozaru izaugsmes pētījums "Scenarios and drivers for sustainable growth from the oceans, seas and coasts" [Okeānu, jūru un piekrastes teritoriju ilgtspējīgas izaugsmes scenāriji un virzītājspēki], ECORYS, 2012. <https://webgate.ec.europa.eu/maritimeforum/content/2946>.

³ Kravu tilpuma izteiksmē.

⁴ Izsakot tonnkilometros.

energoefektivitātes uzlabošana, kas ļautu panākt ievērojamu — apmēram 3 % — siltumnīcefekta gāzu kopējo emisiju samazinājumu.

Viss iepriekšminētais ir atvēris durvis jūras nozaru izaugsmei — iniciatīvai, kuras mērķis ir izmantot līdz šim neapzināto Eiropas okeānu, jūru un piekrastes potenciālu nodarbinātības un izaugsmes jomā. Ar nosacījumu, ka tiek veikti atbilstoši ieguldījumi un pētniecības darbs, šis potenciāls ir ievērojams. Jūras nozaru ekonomikas izaugsme piedāvā jaunus un novatoriskus risinājumus, kas palīdzētu izvest ES no pašreizējās ekonomikas krīzes. Tā ir stratēģijas "Eiropa 2020" jūrlietu dimensija. Tā var vairo ES starptautisko konkurētspēju, resursu izmantojuma efektivitāti⁵, sekmēt darbvietu radīšanu un rast jaunus izaugsmes avotus, vienlaikus saglabājot bioloģisko daudzveidību un aizsargājot jūras vidi, tādā veidā savukārt saglabājot veselīgu un stabilu jūras un piekrastes ekosistēmu sniegtu pakalpojumu pieejamību.

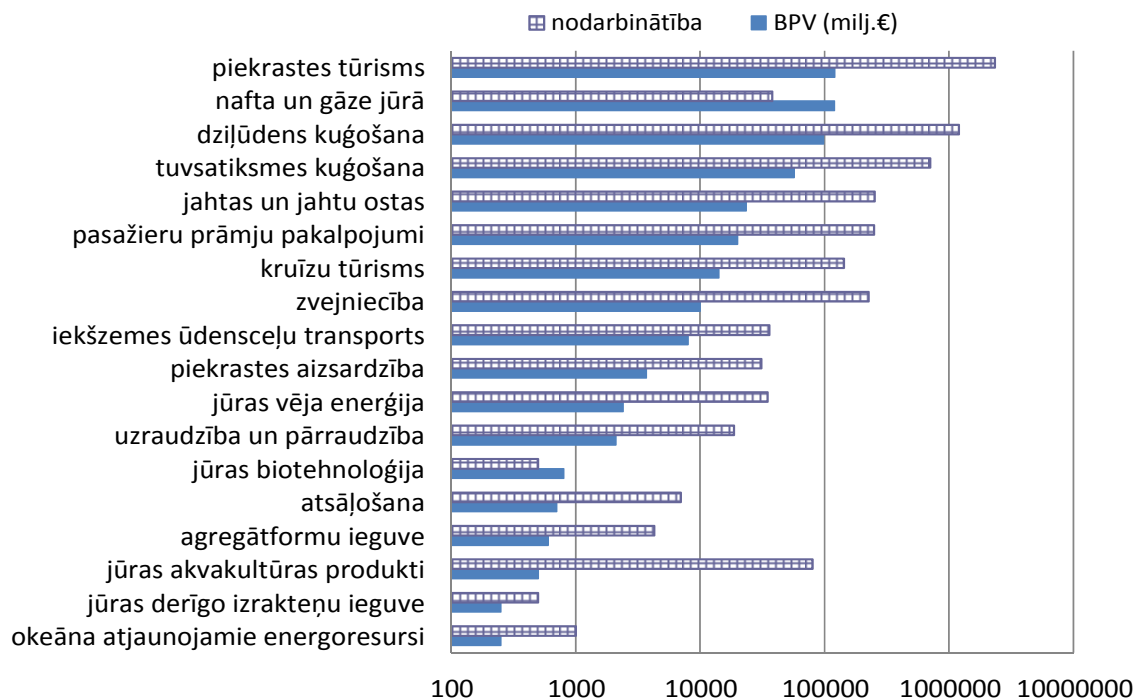
Šis paziņojums turpina Komisijas integrēto jūrlietu politiku un aizsāk procesu, kura rezultātā jūras nozaru ekonomika ieņems stabilu vietu dalībvalstu, reģionu, uzņēmumu un pilsoniskās sabiedrības dienaskārtībā. Tajā aprakstīts, kā dalībvalstis un ES rīcībpolitikas jau tagad atbalsta jūras nozaru ekonomiku. Tālāk nosauktas konkrētas jomas, kurās mērķorientēta rīcība varētu dot papildu stimulu. Vēlāk ar attiecīgām iniciatīvām tiks pētīts un attīstīts šo jomu izaugsmes potenciāls.

2. KO IETVER JŪRAS NOZARU EKONOMIKA?

Jūras nozaru ekonomikas jomas ir savstarpēji atkarīgas. Tās balstās uz kopējām prasmēm un kopīgu infrastruktūru, piemēram, ostām un elektroenerģijas sadales tīkliem. Katras atsevišķas jomas panākumu priekšnoteikums ir tāds, ka pārējās jomās jūras izmantošana ir ilgtspējīga.

⁵

Sk. ceļvedi par resursu efektīvu izmantošanu Eiropā, COM(2011) 571.

1. attēls. Jūras nozaru ekonomika nodarbinātības un ekonomiskās nozīmības izteiksmē (logaritmiska skala).

Attēlā redzama jūras nozaru ekonomikas vērtība bruto pievienotās vērtības un nodarbinātības izteiksmē. Ietvertas arī atbilstošas augšupējās un lejupējās darbības, piemēram, pat atsevišķi ļoti nozīmīgās kuģubūves un kuģu aprīkojuma jomas.

Līdz 2020. gadam situācija var būt mainījusies. Mums jābūt gataviem tehnikas attīstībai, demogrāfiskām pārmaiņām, pieaugošai dabas resursu nepietiekamībai un izaugsmei valstīs (tostarp mūsu kaimiņvalstīs), kuru ekonomika līdz šim bijusi mazāk attīstīta. Vairākas tradicionālās jomas joprojām nodrošinās daudz darbvietu, savukārt jaunās jomas radīs jaunas darbvietas.

Ņemot vērā to, cik trausla ir jūras vide, jūras nozaru ekonomikai jābūt ilgtspējīgai un tajā jāreķinās ar potenciālajām vides problēmām. Jāturpina strādāt, lai samazinātu tādu ar jūru saistīto darbību nelabvēlīgo ietekmi uz vidi kā, piemēram, piesārņojošu vielu emisijas un indīgu vielu noplūdes.

3. DALĪBVALSTU ATBALSTS JŪRAS NOZARU EKONOMIKAI

Dalībvalstis jau tagad veic stratēģiskus ieguldījumus, lai pilnīgāk izmantotu jūras nozaru ekonomikas potenciālu. To vidū ir Īrijas *INFOMAR*⁶ (jūras resursu kartēšanas programma) un Brēmerhāfenes ostas atjaunošana un pārbūve, lai apmierinātu jūras

⁶ Integrētā kartēšana Īrijas jūras resursu ilgtspējīgai attīstībai.

vēja enerģijas ražotāju un piegādātāju vajadzības. Būvdarbu stadijā ir EUR 8 miljardus vērtais MOSE projekts, kura mērķis ir aizsargāt Venēcijas pilsētu no plūdiem un morfoloģiskas degradācijas.

Likumdošanas pasākumi, kas pārliecina ieguldītājus, ka nebūs neparedzētu aizkavēšanos plānošanas procesā vai ar infrastruktūras savienojumiem, spēj stimulēt ieguldījumus tikpat lielā mērā kā finansiāls atbalsts. Apvienotās Karalistes Transporta departaments ar Ostu pilnvarojuma rīkojumu piešķir projektam "London Gateway" ostas un izplatīšanas centra kompetenču īstenošanas pilnvaras. Šis privāto ieguldījumu projekts, kura vērtība ir 1,5 miljardi sterliņu mārciņu, ne tikai samazinās oglekļa emisijas, kravu konteinerus nogādājot tuvāk to galamērķim, bet arī līdz 2013. gada beigām radīs aptuveni 12 000 jaunu darbvieta.

Gandrīz visās ekonomikas nozarēs par izaugsmi bloķējošiem faktoriem atzīti nepietiekama piekļuve finansējumam un piemērotas kvalifikācijas darbinieku trūkums. Jūras nozaru ekonomikā dalībvalstis šo problēmu risina, veidojot jūrlietu klasterus. Tie ir grupējumi, kuros apvienojas lielāki nozares uzņēmumi, mazāki piegādātāji un izglītības iestādes, kurus savstarpēji stiprina to atrašanās vienkopus. Labāka saziņa, ko nosaka ģeogrāfiskais tuvums, nozīmē to, ka izglītības programmas un pētniecības projekti atbilst vietējo ražotāju vajadzībām un piegādātāji labāk izprot tirgu un spēj paredzēt nākotnes tendences. Kā piemērus var minēt jūras vēja enerģijas grupējumu Skotijā un kuģu remonta uzņēmumus Brestā, kur atrodas Francijas lielākais jūrlietu klusters — *Pôle de compétitivité mer*. Beļģijas pilsēta Ostende atjaunojamās enerģijas uzņēmumiem ir nodevusi lietošanā pētniecības institūtu tuvumā esošu zemi un piestātnes; savukārt jūrniecības institūts Īrijas pilsētā Galvejā ģenerē jaunas idejas, lai sekmētu jūras novērojumus un saziņu ar lielajiem transnacionālajiem un mazajiem vietējiem uzņēmumiem: šim projektam dots nosaukums "SmartBay".

Lai ar kopīgi pieņemtām darba programmām efektīvāk risinātu lielos pētniecības jautājumus, dalībvalstis sadarbojas kopējās plānošanas iniciatīvas "Veselīgas un produktīvas jūras un okeāni" satvarā.

4. ES PAŠREIZĒJĀS INICIATĪVAS

ES jūras nozaru ekonomikas politika tiek veidota, lai atbalstītu dalībvalstu un reģionu pūliņus un nodrošinātu kopējus šīs ekonomikas pamatelementus. Turpmāk minēti spilgtākie piemēri.

- (1) Komisijas iniciatīva par jūras teritoriālo plānošanu un integrētu piekrastes zonas pārvaldību, kam būtu jādod potenciālajiem ieguldītājiem, proti, uzņēmējiem, vajadzīgā juridiskā noteiktība.
- (2) Iniciatīva "Zināšanas par jūru 2020"⁷. Tā nodrošinās integrētu zināšanu infrastruktūru, kuras pamatā ir datu vākšanas nacionālās sistēmas, kas ar interneta starpniecību piegādā datu produkciju Eiropas līmenī. Līdz 2020. gadam paredzēts izveidot līdz šim nebijušu daudzpakāpju izšķirtspējas digitālo jūras dibena karti Eiropas ūdeņiem, kā arī nodrošināt pastāvīgi

⁷ COM(2012) 473 final.

atjauninātu informāciju par ūdens kolonnu. Prognozētie gada ieguvumi lēšami vismaz EUR 500 miljonu apmērā⁸; tos nodrošinās lielāka efektivitāte un inovācijas.

- (3) Vienota informācijas apmaiņas vide (*CISE*)⁹ ES jūrniecības pārraudzības jomā. Tās izveide ļaus iestādēm, kas atbild par tādām darbībām kā droša kuģošana vai zivsaimniecības kontrole, dalīties informācijā par riskiem un apdraudējumiem. Iestādēm samazināsies izmaksas, bet jūrā strādājošajiem uzņēmumiem — risks.
- (4) Jūras stratēģijas pamatdirektīva¹⁰, kas ievieš uz ekosistēmām balstītu pieeju, lai līdz 2020. gadam nodrošinātu to, ka cilvēka darbību kopējā ietekme uz vidi nepārsniedz līmeni, kas ir saderīgs ar labu vides stāvokli. Arī Rio+20 galotņu sanāksmes rezultāti apliecina iestāšanos par daudzveidīgās jūras ekosistēmas izmantošanu ilgtspējīgā veidā.
- (5) Eiropas jūras transporta telpa bez šķēršļiem, kuras mērķis ir vienkāršot administratīvās procedūras jūras transporta jomā¹¹ un kurai laika gaitā jākļūst par "zilo joslu", kas ļauj brīvi kuģot visā Eiropā.
- (6) Komisijas 2011. gada decembrī pieņemtais rīcības plāns, lai Eiropas 23 miljoniem MVU atvieglotu piekļuvi finansējumam¹², un priekšlikums par jaunu ES regulējumu īsteni vienota tirgus izveidei riska kapitāla fondu jomā¹³.
- (7) Izglītības un apmācības darbības, ko finansēs ar gaidāmo programmu "Erasmus for All", piemēram, zināšanu apvienības un nozaru prasmju alianses; līdzekļi, lai veicinātu prasmju un kvalifikācijas savstarpēju atzīšanu, piemēram, Eiropas kvalifikāciju sistēmas; labāka vajadzīgo prasmju un darba tirgus pieprasījuma prognozēšana, izmantojot tā saucamās Eiropas nozaru prasmju padomes un ES prasmju panorāmu.
- (8) ES jūras un jūrniecības pētniecības un inovācijas programmas¹⁴, kuras finansē ar pamatprogrammas starpniecību. Tās ietver tematiskas iniciatīvas, piemēram, Septītās pamatprogrammas iniciatīvas "Nākotnes okeāns" paredzētos pieteikumu iesniegšanas uzaicinājumus, lai vairotu mūsu izpratni par jūras vidi un tās klimatiskajiem un citiem stresoriem un veicinātu jūras resursu ilgtspējīgu izmantošanu. Gaidāmās programmas "Apvārsnis 2020" līdzekļi tiks tērēti pētniecībai un inovācijai pārtikas nodrošinājuma, tīrās enerģijas, zaļā transporta, klimata lietu un resursefektivitātes jomā, kā arī starpdisciplinārai pētniecībai jūrlietu jomā.

⁸ Eiropas jūras novērojumu un datu tīkla ietekmes novērtējums, 8.9.2010., SEC (2010) 998.

⁹ COM(2010) 584 galīgā redakcija.

¹⁰ Direktīva 2008/56/EK.

¹¹ COM(2009) 10.

¹² COM(2011) 870.

¹³ COM(2011) 860.

¹⁴ COM(2008) 534.

- (9) Iniciatīva "LeaderSHIP 2015", ko pašlaik pārskata ar mērķi koriģēt tās stratēģiju, lai iespējami sekmīgāk varētu risināt jaunus uzdevumus, ar kuriem ES kuģu būves nozarei nākas saskarties¹⁵.

Šos centienus var stiprināt ES finansējums saskaņā ar 2014.–2020. gada finanšu shēmu. Dalībvalstis un reģioni varēs novirzīt ES finansētos ieguldījumus uz daudzsoļām jūras nozaru ekonomikas jomām un tās balstošo infrastruktūru.

Jūras baseinu stratēģijas, piemēram, Baltijas jūras, Atlantijas okeāna un Adrijas–Jonijas jūras stratēģijas, palīdz sagatavoties jaunās finanšu shēmas izpildei, identificējot kopējus jautājumus, risinājumus un darbības. Tās nodrošina dalībvalstīm agrīnas sadarbības platformu prioritāšu noteikšanā. Piemēram, izmantojot Komisijas izstrādāto Atlantijas okeāna stratēģiju, nacionālās un reģionālās iestādes novērtē, kurus prioritāros ieguldījumus visā Atlantijas okeāna krasta līnijas garumā varētu finansēt saskaņā ar strukturālo budžetu 2014.–2020. gadam un kurus zināšanu trūkumus varētu novērst, pētniecības finansējumu sagādājot ar iniciatīvas "Apvārsnis 2020" starpniecību. Arī finansējuma piesaiste no privātā sektora, tostarp ar Eiropas Investīciju bankas starpniecību, palīdzēs atraisīt jūras nozaru ekonomikas potenciālu.

5. JŪRAS NOZARU IZAUGSMES PRIORITĀRĀS JOMAS

Analizējot jaunu darbvietu radīšanas potenciālu¹⁶, kā arī pētniecības un izstrādes potenciālu, kas ļautu sasniegt tehniskus uzlabojumus un ieviest jauninājumus, un novērtējot nepieciešamību rīkoties ES līmenī, ir kļuvis skaidrs, ka jūras nozaru ekonomikā veicināt ilgtspējīgu izaugsmi un radīt darbvietas vissekmīgāk varētu turpmāk aprakstītajās piecās jomās. Tāpēc tām par labu nāktu tādas politikas veidošana, kas privātajam sektoram ļautu uzņemties vadošo lomu, tā palīdzot jūras nozaru ekonomikai piepildīt tai piemītošo ilgtspējīgas izaugsmes potenciālu. Minēto jomu uzskaitījumu nevajadzētu uzskatīt par izsmēlošu. Pašreizējās ES iniciatīvas jau tagad veicina inovāciju tādās jomās kā jūras transports. Laika gaitā var izrādīties, ka šādai prioritātei piemērotas ir kļuvušas vēl arī citas jomas.

5.1. Jūras enerģija

Jūras enerģijas avotiem ir potenciāls veicināt Eiropas enerģijas resursu efektīvu ieguvu, samazināt ar zemes izmantošanu saistītās prasības Eiropas enerģētikas nozarē un samazināt Eiropā radītās siltumnīcefekta gāzu emisijas (par aptuveni 65 Mt CO₂ 2020. gadā). Pateicoties ES atjaunojamās enerģijas mērķiem un tādiem ieguldījumu stimuliem kā, piemēram, regulētie tarifi vai zaļie sertifikāti, jūras vēja enerģijas ražošana Eiropā ir sākusi strauji pieaugt. 2011. gadā jūras vēja enerģija veidoja 10 % no uzstādītās jaudas, nozare tieši vai netieši nodarbināja 35 000 cilvēku visā Eiropā, un ikgadējie ieguldījumi tajā bija EUR 2,4 miljardi. 2011. gada beigās kopējās jaudas jūrā bija 3,8 GW. Pamatojoties uz dalībvalstu nacionālajiem rīcības plāniem atjaunojamo energoresursu jomā, 2020. gadā no vēja iegūtā elektroenerģija būs 494,6 TWh, un 133,3 TWh no šā daudzuma būs iegūti jūrā. Ikgadējais jūras jaudu

¹⁵ COM(2003) 717.

¹⁶ Sk. pētījumu par jūras nozaru izaugsmi, *ECORYS*, 2012.

uzstādīšanas temps līdz 2030. gadam varētu pārsniegt sauszemes jaudu uzstādīšanas tempu. Jūras vēja enerģija līdz 2020. gadam varētu apmierināt 4 % no ES elektroenerģijas pieprasījuma, bet līdz 2030. gadam tie būtu jau 14 %. Tas nozīmētu 170 000 darbvieta radīšanu līdz 2020. gadam, un šis skaits līdz 2030. gadam sasniegtu 300 000. Izaugsmi paātrinās nerimtīgie centieni samazināt jūras vēja tehnoloģijas izmaksas. Tas ir galvenais mērķis, ko izvirza Energotehnoloģiju stratēģiskajā plānā (*SET plāns*)¹⁷ paredzētā Eiropas rūpniecības iniciatīva par vēja enerģiju. Šo plānu aktīvi īsteno vairākas dalībvalstis.

Citas jūras atjaunojamās enerģijas tehnoloģijas joprojām ir attīstības sākumstadijā, un dalībvalstis plāno līdz 2020. gadam uzstādīt visai pieticīgas jaudas: 2 līdz 4 GW. Uzdevums ir paātrināt okeāna enerģijas komercializāciju, samazinot tehnoloģiju izmaksas, jo sagaidāms, ka pasaules mērogā jau tuvākajā laikā pieprasījums ik gadu divkāršosies. Dažādiem ģeogrāfisku un okeanogrāfisku apstākļu apvienojumiem atbilst dažādas tehnoloģijas. Šīs tehnoloģijas piedāvā paredzamāku pamatslodzes elektroapgādi, kas kompensē vēja enerģijas piegāžu svārstīgumu:

- plūdmaiņu aizsprosti — dambjveida struktūras, ko izmanto enerģijas ieguvei no ūdens masām, kas uzplūst līcī vai estuārā un atplūst no tā. Labākais šīs tehnoloģijas izmantojuma piemērs Eiropā ir Ransas upes spēkstacija Francijā (jauda 240 MW), kas ir otrais lielākais šāda veida objekts pasaulē,
- demonstrējumu režīmā patlaban tiek darbinātas viļņa enerģijas iekārtas, un tirdzniecībā drīzumā varētu nonākt zemūdens turbīnas, ko darbina (plūdmaiņu vai cita) straume. Kopumā 2012. gadā uzstādīto viļņa un straumes iekārtu jauda ir 22 MW,
- okeāna termālās enerģijas konversija, kurā siltumiekārtu darbināšanai izmanto temperatūras starpību starp vēsākajiem dziļajiem okeāna ūdens slāņiem un siltākajiem sekļajiem vai virsmas ūdeņiem, būtu reāli īstenojams risinājums ES aizjūras teritorijās Karību jūrā un Indijas okeānā.

Jūras enerģijas tehnoloģiju komerciālai ekspluatācijai būs vajadzīgi ieguldījumi tīkla savienojumu un pārraides jaudu nodrošināšanā. Ilgtermiņa atbalsta mehānismi, kas veiksmīgi uzlabojuši ieguldījumus citu veidu atjaunojamās enerģijas jomās, būs jāizmanto arī jauno viļņa un plūdmaiņu straumes tehnoloģiju atbalstam.

Kā nesen uzsvērts paziņojumā "Enerģija no atjaunojamiem energoresursiem — būtiska Eiropas enerģijas tirgus sastāvdaļa"¹⁸, jāturpina centieni stiprināt pētniecības un izstrādes darbu okeāna enerģijas jomā. Tas palīdzēs vēl vairāk samazināt izmaksas, pagarināt iekārtu darbību un saskaņot dažādu tehnoloģiju loģistikos aspektus, tā tuvinot 2020. gada mērķu sasniegšanu. Ņemot vērā ilgo laiku, kas vajadzīgs ES pētniecības projektu uzsākšanas

¹⁷ COM(2007) 723 un COM(2009) 519.

¹⁸ COM(2012) 271.

sagatavošanai, jau tagad lielāka uzmanība būtu jāvelta tādām tehnoloģijām kā, piemēram, viļņa un straumes enerģijas tehnoloģijas, kuras konkrētas aprises iegūs tikai nākamajās desmitgadēs.

ES pasākumiem, tostarp finansējumam, var būt izšķiroša nozīme tā satvara nodrošināšanā, kas ieguldītājus pārliecina par labu ieguldījumu veikšanai. Laikposmā no 2005. līdz 2011. gadam Eiropas Investīciju banka ir aizdevusi EUR 3,3 miljardus jūras vēja enerģijas projektu īstenošanai. Pirmo 200 miljonu kvotu pārdošana no NER300 finansēšanas instrumenta¹⁹ ļaus līdz 2012. gada oktobrim piesaistīt gandrīz EUR 1,5 miljardus. Daļu no šīs summas izmantos, lai atbalstītu jūras enerģijas demonstrējumu projektus dalībvalstīs. Šādi ar jaunajām tehnoloģijām saistīti centieni ir jāturpina, un attiecībā uz demonstrējumu projektiem vairāk jāizmanto struktūrfondi. Vienlaikus jāturpina arī centieni plūdmaiņu aizsprostu koncepciju saskaņot ar ES dabas aizsardzības tiesību aktu prasībām — iespējams, tas būtu paveicams piekrastes zonas integrētās pārvaldības vai stratēģiskās plānošanas satvarā.

ES ir pasaules līdere jūras enerģijas jomā un eksportējot var palīdzēt samazināt oglekļa emisijas ārpus Eiropas robežām. Turklāt varētu meklēt sinerģijas ar tradicionālo jūras enerģijas jomu, piemēram, rodot kopējus drošības un infrastruktūras jautājumu risinājumus. Šajā ziņā nozīmīgākā iniciatīva ir Komisijas priekšlikums par jūras naftas un gāzes jomā piemēroto drošības standartu augšupēju izlīdzināšanu ES mērogā²⁰. Sadarbība ar tradicionālās enerģijas jomu palīdzēs nodrošināt finansiāli pieejamas enerģijas piegādes ES.

5.2. Akvakultūra

Pasaulē aptuveni 15,7 % ar uzturu uzņemto dzīvnieku olbaltumvielu ir no zivīm. ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācija lēš²¹, ka pusi no tā nodrošina akvakultūra, un paredzams, ka līdz 2030. gadam šis rādītājs sasniegs 65 %. ES tas patlaban ir 25 %. Šīs jomas izaugsme pasaules mērogā ir 6,6 % gadā, un tas padara akvakultūru par dzīvnieku izcelsmes pārtikas ražotāju ar visstraujāko izaugsmi; tā ir straujāka nekā pasaules iedzīvotāju skaita pieaugums (1,8 % gadā). Tādā veidā akvakultūras izaugsme nes sev līdzī uzlabojumus cilvēka uzturā. Āzijā, kur saražo vairāk nekā 89 % pasaules akvakultūras produkcijas, šīs jomas izaugsme ir vairāk nekā 5 % gadā, savukārt ES tā saglabājas nemainīga.

Vairāk nekā 90 % ES akvakultūras uzņēmumu ir MVU; tie nodrošina aptuveni 80 000 darbvieta²². Akvakultūras joma var augt, nodrošinot vairāk kvalitatīvu preču patērētājiem, kuri izvēlas svaigus, uzticēšanās vērtus produktus, turklāt aizvien biežāk arī tādus, kas iegūti ilgtspējīgā veidā vai bioloģiskajā akvakultūrā. Turklāt tā var ļaut piekrastes kopienām dažādot savas darbības, vienlaikus mazinot zvejas radīto slodzi un palīdzot saglabāt zivju krājumus.

¹⁹ http://ec.europa.eu/clima/policies/lowcarbon/ner300/index_en.htm.

²⁰ COM(2011) 688 galīgā redakcija.

²¹ FAO 2010. gada ziņojums par zvejniecības un akvakultūras stāvokli pasaulē.

²² ES datu vākšanas sistēma uzrāda skaitli 70 258.

Izaugsmi kavē tādi faktori kā akvakultūras vajadzībām pieejamas jūras telpas trūkums, konkurence pasaules tirgū un administratīvi ierobežojumi, jo īpaši attiecībā uz licencēšanas procedūrām. Ilgtspējīgā akvakultūrā jāizvērtē arī tās potenciālā ietekme uz savvaļas zivju krājumiem un ūdens kvalitāti. Pašreizējās ekonomikas krīzes rezultātā ieguldījumu apjomu samazina līdzekļu trūkums.

Kopējās zivsaimniecības politikas reformas²³ satvarā Komisija ierosina akvakultūru atbalstīt ar "atklāto koordinācijas metodi", kuras pamatā ir nesaistošas stratēģiskās vadlīnijas, daudzgadu nacionālie stratēģiskie plāni un paraugprakses apmaiņa. Pastāv plašas iespējas uzlabot administratīvo praksi, īpaši licencēšanas jomā. Dalībvalstīm jāapzinās, kādi ražošanas palielināšanas veidi ir ilgtspējīgi un atbilst pārējo piekrastes vai jūras telpas lietotāju interesēm: kā piemērus var minēt zivju sprostu izbūvi pie jūras vēja ģeneratoru parkiem vai integrētu multitrofisko akvakultūru. Šādus pasākumus finansiāli atbalstīs ierosinātais Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds²⁴. Arī gaidāmajai pētniecības un inovāciju programmai "Apvārsnis 2020" vajadzētu jūtamai palīdzēt Eiropas akvakultūras izaugsmes potenciāla atraisīšanā, kas var izpausties, piemēram, kā jaunu sugu audzēšana vai ražošanas pārvietošana tālāk atklātā jūrā.

5.3. Jūras, piekrastes un kruīzu tūrisms

Eiropas piekrastes ārkārtīgā skaistuma un daudzveidības, kā arī piekrastes iekārtojuma pakāpes un pieejamo nodarbjū dažādības dēļ 63 % Eiropas tūristu to atzīst par iekārojamāko brīvdienu galamērķi²⁵. Jūras un piekrastes tūrisms tagad kļuvis par lielākā mēroga ekonomisko darbību, kas notiek jūrā: tajā nodarbināti 2,35 miljoni cilvēku jeb 1,1 % no strādājošo kopskaita ES²⁶. Vairāk nekā 90 % uzņēmumu nodarbināti mazāk nekā 10 darbinieku. Dažos reģionos piekrastes kopienām tūrisms ir tikai papildu ienākumu avots, bet citos tas var būt vietējās ekonomikas pamats.

Kaut gan daudzi tūristi paliek krasta tuvumā, aizvien biežāk viņi dodas dziļākos ūdeņos. Attiecībā uz jahtu braucieniem sagaidāms pieaugums par 2–3 % gadā. Aug arī kruīzu nozare. Eiropā tajā nodarbināti gandrīz 150 000 cilvēku, un tiešais apgrozījums ir EUR 14,5 miljardi²⁷. ES kuģu būvētavas sekmīgi apkalpo šo specializēto tirgu, būvējot kā lielos kruīza kuģus, tā mazos atpūtas kuģītus.

Veselīga vide ir pamatu pamats jebkura veida jūras tūrismam un labvēlīgi ietekmē jaunu veidu tūrisma izaugsmes potenciālu. Tīriem peldūdeņiem un neskartiem jūras un piekrastes biotopiem piemīt augsta atpūtas vērtība. Tas palielina interesi par piekrastes zonām, un savukārt palielinās tādu darbību izaugsmes potenciāls kā, piemēram, jūras tūrisms un sports un ekoloģiskais

²³ COM(2011) 417 un COM(2011) 425.

²⁴ COM(2011) 804.

²⁵ "Fakti un skaitļi par eiropiešu atpūtniekiem 1997.–1998. gadā", Eiropabarometra 48. izlaidums, Brisele, 1998.

²⁶ Pēc Jūras nozaru izaugsmes pētījuma datiem.

²⁷ Eiropas Kruīzu padome (2011).

http://download.ecorys.com/fuu/downloads/Europe_cruise_industry_markets_2011_ecc_jun11.pdf.

tūrisms, piemēram, vaļu vērošana. Eiropas tūrisma nozares lielā daudzveidība nozīmē, ka vairums izaugsmi radošo iniciatīvu nenovēršami būs vietēja vai reģionāla mēroga iniciatīvas. Katrā no Eiropas jūru baseiniem ir savas grūtības un iespējas, kurām jāpieiet individuāli. Publiskajām iestādēm būs jāizmanto stratēģiska pieeja, lai ieguldījumi palīdzētu veidot vajadzīgo infrastruktūru, piemēram, piestātnes, ostas iekārtas un transporta infrastruktūru. Ar augstākās izglītības studiju programmām jādod stabils pamats konkrētām prasmēm, kas nepieciešamas, lai saglabātu un palielinātu tirgus daļu dinamiska un konkurētspējīga pasaules tirgus apstākļos. Tas jāpapildina ar pasākumiem, kas palīdz uzlabot tūrisma piedāvājumu ārpussezona laikā un samazina piekrastes tūrisma lielo "oglekļa pēdu" un ietekmi uz vidi.

Ņemot vērā darbības iespaidīgo mērogu un to, ka liela daļa pašreizējā darbaspēka ir mazkvalificēta un strādā nestabilu darbu, kā arī tūrisma dominējošo ietekmi daudzviet Eiropas piekrastes un jūras vidē, jūras baseinu līmenī vai ES līmenī veiktiem pasākumiem varētu būt nozīmīga un labvēlīga ietekme. Pārrobežu koordinācija kā daļa no jūras baseinu stratēģijas var sekmēt augstvērtīgu tūrisma apgabalu veidošanos. Komisija jau tagad risina tādus jautājumus kā regulatīvais slogs maziem un vidējiem uzņēmumiem. Lai uzlabotu situāciju šajā tūrisma jomā, drīzumā Komisija sāks vērtēt konkrētus turpmākos pasākumus.

5.4. Jūras derīgo izrakteņu resursi

Laikposmu no 2000. līdz 2010. gadam raksturo daudzu ar enerģijas ražošanu nesaistītu izejvielu cenas ikgadējs kāpums par aptuveni 15 %²⁸, kuru galvenokārt radījis pieprasījuma pieaugums jaunietekmes valstīs. Pastāv piedāvājuma deficīta risks vairākām šīm izejvielām, tostarp tādām, kas identificētas kā Eiropas ekonomikai kritiski svarīgas²⁹.

Tehnikas sasniegumi un bažas par spēju nodrošināt piegādes ir rosinājuši ieguves uzņēmumus apsvērt, kādas iespējas piedāvā jūra. Minerālu, izņemot smiltis un granti, iegūšana jūrā ir sākusies pavisam nesen. Patlaban tā lielākoties norisinās seklumā. Tomēr līdz 2020. gadam jau 5 % pasaulē iegūto minerālu, tostarp kobalta, vara un cinka, varētu nākt no okeāna dziļēm. Līdz 2030. gadam šis rādītājs var pieaugt līdz 10 %. Sagaidāms, ka turpmāko 10 gadu laikā kopējais gada apgrozījums jūras minerālu ieguves jomā palielināsies praktiski no nulles līdz EUR 5 miljardiem un līdz EUR 10 miljardiem laika posmā līdz 2030. gadam³⁰.

Iespējams, ka ekonomiskā ziņā varētu atmaksāties ūdenī izšķīdušu minerālu, piemēram, bora vai litija, ieguve no jūras ūdens. Visdaudzsološākie ir vulkāniski aktīvo zonu hidrotermālajās iegulās (piemēram, tā sauktajos

²⁸ PTO (2010) 2011. gada 7. aprīļa preses relīze PRESS/628 'Trade growth to ease in 2011 but despite 2010 record surge, crisis hangover persists' [Tirdzniecības pieaugums 2011. gadā atslābs: par spīti rekordlielajam 2010. gada uzrāvienam krīzes ēna joprojām ir gara].

²⁹ Londonas Metālu birža (LME) norāda uz parastāko krāsaino metālu cenu pieaugumu par apmēram 256 % laika posmā no 2000. līdz 2010. gadam. Sk. arī COM (2011) 25 galīgajā redakcijā un tam pievienoto dienestu darba dokumentu.

³⁰ Ieinteresēto rūpniecisko aprindu sniegtās aplēses Jūras nozaru izaugsmes pētījuma vajadzībām.

"melnajos dūmotājos") atrodamie metālu sulfīdi. Temperatūra un spiediens tur ir ārkārtīgi liels, un gandrīz nekas nav zināms par ietekmi, ko uz šo "karsto punktu" jūras bioloģisko daudzveidību — kura saskaņā ar ANO Jūras tiesību konvenciju (*UNCLOS*) būtu jāaizsargā³¹ — varētu atstāt cilvēka iejaukšanās. Šādas darbības pašlaik pārsvarā notiek valsts jurisdikcijā esošās zonās (ekskluzīvajās ekonomikas zonās un kontinentālajā šelfā), jo no turienes guvumu ir vieglāk nogādāt uz sauszemes. Tomēr pastāv iespējas arī ārpus valsts jurisdikcijā esošām jūras teritorijām. Šajos apgabalos par visu ar minerāliem saistīto darbību organizēšanu un kontroli, tostarp arī uzraudzību, atbild Starptautiskā Jūras gultnes uzraudzības iestāde (*ISA*). Tas ietver jūras vides aizsardzību saskaņā ar noteikumiem, ko paredz *UNCLOS*, kurā ES un visas tās dalībvalstis ir līgumslēdzējas puses.

Ja šis jūras derīgo izrakteņu ieguves pieaugums tiešām notiek, Eiropas uzņēmumi, kuriem ir liela pieredze ar specializētiem kuģiem un zemūdens darbiem, pašlaik ir izdevīgā situācijā, lai nodrošinātu augstas kvalitātes preces un pakalpojumus. Konkurētspējas saglabāšana tomēr ir atkarīga no piekļuves finansējumam ļoti augsta riska tirgū, mērķorientētas pētniecības un izstrādes attiecībā uz ieguves metodēm, spējas saņemt licences darbam starptautiskos ūdeņos un stingriem pasākumiem pret unikālu ekosistēmu apdraudēšanu. Toties jūras derīgo izrakteņu jomā varēs izmantot naftas un gāzes ieguves platformās uzkrāto pieredzi.

ES atbalsts varētu izpausties kā pasākumi, lai nodrošinātu, ka jūras derīgo izrakteņu jomā Eiropas uzņēmumus neizstumj valsts atbalstu izmantojoši konkurenti. Tas varētu ietvert izmēģinājuma darbību, ko finansētu saskaņā ar ierosināto Eiropas Inovācijas partnerību izejvielu jomā³² un ko papildinātu rūpīgi strukturēti ES pētniecības projekti, ar kuriem risinātu svarīgākos tehnoloģiskos jautājumus. ES iesaistīšanās palīdzētu nodrošināt to, ka tiek ievēroti augsti vides, juridiskie un drošības standarti.

5.5. Jūras biotehnoloģija

Liela daļa zemūdens pasaules joprojām nav pilnībā vai ir nepietiekami izpētīta, un tas nozīmē, ka tikai tagad — daļēji tas ir dzīvo organismu gēnu sekvenču jauno tehnoloģiju iespaidā — sākam novērtēt tā ieguldījuma potenciālo apmēru, ko jūras nozaru ekonomikā varētu dot jūras organismi, kas nav zivis un gliemji. Šajā jomā jau ir gūti zināmi panākumi. No Karību jūras reģiona sūkļiem izdalītiem nukleozīdiem ir iegūtas pretvīrusu zāles "Zovirax" un "Acyclovir". "Yondelis" kļuva par pirmajām pretvēža zālēm, kuru izejvielas nāk no jūras: to ieguva no sīkajiem jūras mīkstmiešiem. Jūras bioloģiskās daudzveidības izpēte palīdz mums saprast, piemēram, to, kā organismus, kas spēj izturēt ekstrēmas temperatūras un spiedienu un augt bez gaismas, varētu izmantot jaunu rūpniecisko fermentu vai medikamentu izstrādē. Vienlaikus bažas par biodegvielas ieguvei kultivēto augu aizņemtajām zemes platībām un to laistīšanai vajadzīgo ūdeni ir rosinājušas pētīt aļģes kā biodegvielas avotu un

³¹ ANO Jūras tiesību konvencija, 194. panta 5. punkts.

³² COM(2012) 82.

kā izejmateriālu ķīmiskajām vielām un bioaktīviem savienojumiem ar augstu pievienoto vērtību.

Lai gan pašreizējais nodarbinātības līmenis šajā jomā Eiropā joprojām ir relatīvi zems un bruto pievienotā vērtība EUR 0,8 miljardi, šīs jomas izaugsme piedāvās augstu kvalifikāciju prasošas darbvietas, īpaši tad, ja no jūras organismiem izdosies iegūt jaunas paaudzes zāles, un arī vērā ņemamas lejupējo darbību iespējas. Sagaidāms, ka tuvākajā laikā šī joma ieņems atsevišķu šauru tirgus nišu, piegādājot augstvērtīgus produktus izmantošanai veselības aprūpes, kosmētikas un rūpniecisko biomateriālu nozarē. Līdz 2020. gadam tā varētu pāraugt vidēja lieluma tirgū, produkcijas klāstu papildinot ar metabolītiem un primārajiem savienojumiem (taukiem, cukuriem, polimēriem, olbaltumvielām), ko izmantotu kā izejvielas pārtikas, lopbarības un ķīmiskajā rūpniecībā. Trešajā posmā, kas sāktos aptuveni pēc 15 gadiem, ja tehnikas attīstība to ļaus, jūras nozaru biotehnoloģija varētu kļūt par masu produkcijas piegādātāju, piedāvājuma klāstā saglabājot arī virkni specializētu produktu ar augstu pievienoto vērtību.

Lai šo procesu paātrinātu, būs jāapvieno fundamentālie pētījumi par dzīvību okeānā un lietišķie pētījumi par iespējamiem rūpnieciskiem lietojumiem, kur izdošanās nav garantēta, bet atalgojums panākumu gadījumā — liels.

Stratēģiska pieeja pētniecībā un inovācijā nodrošinās zinātnisko un tehnoloģisko bāzi to stratēģisko lēmumu pamatošanai, kas jāpieņem jebkurā strauji augošā ražošanas nozarē. Samazinot tehniskas aizķeršanās iespēju šajā jomā, visa nozare kļūtu pievilcīgāka ieguldītājiem. Tas turklāt palīdzētu ES nozarei pāriet no attīstības posma uz novatorisku produktu komercializāciju. Eiropas mēroga pieeja politikas veidotāju vidū, privātajā sektorā un plašā sabiedrībā palielinātu informētību par jūras dzīvo organismu produkcijas potenciālu.

6. SECINĀJUMS

Saskaņā ar stratēģijas "Eiropa 2020" mērķiem šajā paziņojumā sīkāk apskatītas piecas jomas, kurās ar ES līmenī veiktiem papildu pasākumiem varētu stimulēt noturīgu izaugsmi un nodarbinātību jūras nozaru ekonomikā. Pieaugot informētībai par jūras nozaru ekonomiku, analīzes turpinājumā var iezīmēties vēl citas daudzsološas jomas, kas ir piemērotas ES politikas veidošanai.

Katrā no piecām minētajām jomām Komisija analizēs iespējamās politikas risinājumus un apsvērs turpmākās iniciatīvas. Šajā nolūkā nepieciešams:

- novērtēt, kādas ir iespējas pamudināt nozari ieguldījumiem okeāna atjaunojamās enerģijas jomā, izmantojot ES energotehnoloģiju stratēģiskā plāna piedāvāto satvaru un par mērķi izvirzot okeāna atjaunojamās enerģijas jautājumiem veltīta paziņojuma pieņemšanu 2013. gadā,
- sadarbībā ar dalībvalstīm izstrādāt labāko praksi ES akvakultūrā un vienoties par šīs jomas stratēģiskajām vadlīnijām, kuras jāpieņem 2013. gada sākumā,

- novērtēt, kā jūras un piekrastes tūrisms var vēl vairāk veicināt ekonomikas izaugsmi un nodrošināt stabilākas darbvietas, vienlaikus uzlabojot tā ilgtspēju vides aspektā. Pēc ietekmes novērtējuma 2013. gadā gaidāms arī paziņojums par šo tematu,
- novērtēt, kā Eiropa spētu konkurēt jūras derīgo izrakteņu ieguvē un kā vislabāk nodrošināt to, lai šāda darbība nākamajām paaudzēm neatņemtu līdz šim neskartas ekosistēmas. 2014. gadā par šo tiks iesniegts ietekmes novērtējums un vēlāk arī paziņojums,
- novērtēt jūras biotehnoloģijas iespējas, lai izmantotu jūras organismu dažādību. Arī par šo tematu 2014. gadā tiks iesniegts ietekmes novērtējums un paziņojums.

Iespēju novērtējumu katrā no šīm jomām aizsāks apspriešanās ar dalībvalstīm, nozares pārstāvjiem un ieinteresētajām aprindām, kuras mērķis ir izstrādāt kopīgu pieeju, kas dos jūras nozaru ekonomikai vajadzīgo papildu stimulu, lai tā varētu labvēlīgi ietekmēt Eiropas ekonomisko nākotni, vienlaikus saglabājot nākamajām paaudzēm mūsu unikālo jūras vidi.